

Właściwość sądu w postępowaniu w sprawie o ustalenie czy orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu według Kodeksu postępowania cywilnego

The Jurisdiction of the Court in Proceedings to Determine Whether a Ruling of a Foreign Judgment is recognised or not according to the Polish Code of Civil Procedure

Abstract

This paper addresses issues concerning court jurisdiction in proceedings to determine whether a foreign judgment is recognised. The need to discuss this topic stems from the fact that, as regards jurisdiction, the provisions in Title I of Book Three, Part Four of the Code of Civil Procedure, which govern the recognition of judgments of courts of foreign states or decisions of other foreign authorities, are limited to the succinct rule set out in Article 1148¹ § 1 of the Code of Civil Procedure (CCP). Under that provision, an application for a determination that a judgment of a court of a foreign state is, or is not, subject to recognition is examined by the regional court that would have local jurisdiction to hear the case decided by the foreign court, or in whose circuit the locally competent district court is situated; failing such a basis, jurisdiction lies with the Regional Court in Warsaw. The doubts relate primarily to the method of determining the local jurisdiction of the court in this category of cases, in particular how to interpret the wording used in Article 1148¹ § 1 CCP: „the court locally competent to hear the case decided by the court of a foreign state or in whose circuit the locally competent district court is situated”. Given the topic of the article as framed above, it is also relevant to consider the court’s examination of jurisdiction in proceedings to determine whether a ruling of a foreign judgment is or is not recognised.

MATEUSZ DERDAK – doktor nauk prawnych, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej,
ORCID – 0000-0002-7768-0652, e-mail: derdak.mateusz@gmail.com

SŁOWA KLUCZOWE: międzynarodowe postępowanie cywilne, właściwość sądu, uznawanie orzeczeń zagranicznych

KEYWORDS: international civil proceedings, jurisdiction of the court, recognition of foreign judgments

1 | Uwagi wprowadzające

Zagadnienie właściwości sądowej ma istotne znaczenie z perspektywy oceny poprawności procesu i jego rzetelności^[1]. Dlatego też procedury sądowe przykładają do niej dużą wagę, niejednokrotnie surowo sankcjonując naruszenie przepisów, które ją normują^[2]. O doniosłości tej problematyki świadczy również to, że w myśl art. 45 Konstytucji RP^[3] prawo do sądu ma być zrealizowane nie przed dowolnym sądem, a przed sądem „właściwym”^[4]. W literaturze przedmiotu wskazuje się, że „związek między gwarancją sądu właściwego, a prawną regulacją właściwości sądów polega przede wszystkim na tym, że właściwość ta powinna być ustalona w sposób uprzedni i abstrakcyjny”. Możliwość zrealizowania takiego stanu rzeczy wymaga „uprzedniego określenia kryteriów właściwości rzeczowej oraz łączników właściwości miejscowej i okręgów sądowych w taki sposób, aby zapewnić przewidywalność kompetencji i wyeliminować ryzyko manipulacji właściwością miejscową i rzeczową sądu pod kątem konkretnej sprawy”^[5]. W tym zakresie szczególną rolę pełnią przepisy procesowe regulujące właściwość funkcjonalną, miejscową i rzeczową^[6].

¹ Jacek Gudowski w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I, *Postępowanie rozpoznawcze*, red. Tadeusz Ereciński (Warszawa: Wolters Kluwer 2016), 251.

² Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2012 r., III CZP 86/11, OSNC 2012, nr 7-8, poz. 83.

³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

⁴ Marta Romańska, „Formy ochrony prawnej udzielanej przez sądy powszechne i administracyjne oraz wybrane problemy negatywnych sporów kompetencyjnych między tymi sądami” *Gdańskie Studia Prawnicze*, nr 1 (2023): 13.

⁵ Paweł Grzegorczyk, Karol Weitz, w: *Konstytucja RP*, t. I, *Komentarz do art. 1-86*, red. Marek Safjan, Leszek Bosek (Warszawa: C.H. Beck, 2016), 1121.

⁶ Dlatego też w opracowaniach naukowych wskazuje się, że treść prawa do sądu „właściwego” wyznacza się najczęściej przez odesłanie do przepisów procesowych regulujących właściwość funkcjonalną, miejscową i rzeczową. Zob. Zdzisław

Podejmowana w niniejszym artykule problematyka koncentruje się wokół kwestii związanych z właściwością sądu w postępowaniu w sprawie o ustalenie, że orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu. Potrzeba omówienia tego zagadnienia wynika z tego, że w zakresie właściwości sądu, przepisy tytułu I, księgi trzeciej, części czwartej Kodeksu postępowania cywilnego^[7] regulujące uznanie orzeczeń sądów państw obcych lub rozstrzygnięć innych organów państw obcych ograniczają się wyłącznie do lakonicznej regulacji zawartej w art. 1148¹ § 1 KPC. Stosownie do treści wyrażonej w tym przepisie wnioski o ustalenie, że orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu rozpoznaje sąd okręgowy, który byłby miejscowo właściwy do rozpoznania sprawy rozstrzygniętej orzeczeniem sądu państwa obcego lub w którego okręgu znajduje się miejscowo właściwy sąd rejonowy, a w braku tej podstawy – Sąd Okręgowy w Warszawie. Wątpliwości wiążą się w zasadniczej mierze ze sposobem ustalenia właściwości miejscowej sądu w tej kategorii spraw. Dotyczy to w szczególności interpretacji określonego w art. 1148¹ § 1 KPC sformułowania: „miejscowo właściwy do rozpoznania sprawy rozstrzygniętej orzeczeniem sądu państwa obcego lub w którego okręgu znajduje się miejscowo właściwy sąd rejonowy”. Przy tak ujętym temacie artykułu za interesujące należy również uznać zagadnienie badania przez sąd właściwości sądu w postępowaniu w sprawie o ustalenie, że orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu.

2 | Ewolucja przepisów regulujących właściwość sądu w postępowaniu w sprawach dotyczących uznawania orzeczeń zagranicznych

W momencie uchwalenia Kodeksu, tj. 17 listopada 1964 r. przepisy tytułu I, księgi trzeciej, części czwartej nosiły nazwę uznanie orzeczeń sądów zagranicznych, a kwestie dotyczące właściwości sądu w tych kategoriach spraw

Czeszejko-Sochacki, „Prawo do sądu w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Ogólna charakterystyka)” *Państwo i Prawo*, z. 11-12 (1997): 97.

⁷ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1568 z późn. zm.) dalej jako: „KPC” lub „Kodeks”.

były uregulowane w art. 1148 § 1 KPC. Przepis ten stanowił, że o uznaniu orzeka w składzie trzech sędziów zawodowych sąd wojewódzki, który byłby miejscowo właściwy do rozpoznania sprawy lub w którego okręgu znajduje się miejscowo właściwy sąd powiatowy, a w braku tej podstawy – sąd właściwy dla miasta st. Warszawy. Zmiany w tym zakresie dokonano ustawą z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw^[8]. W art. 1148 § 1 KPC wyraz „sąd powiatowy” zastąpiono sformułowaniem „sąd rejonowy”, a wyraz „sąd wojewódzki” zmieniono na „sąd okręgowy”. W konsekwencji art. 1148 § 1 KPC otrzymał brzmienie, zgodnie z którym o uznaniu orzeka w składzie trzech sędziów zawodowych sąd okręgowy, który byłby miejscowo właściwy do rozpoznania sprawy lub w którego okręgu znajduje się miejscowo właściwy sąd rejonowy, a w braku tej podstawy – sąd właściwy dla miasta st. Warszawy.

Przepisy tytułu I, księgi trzeciej, części czwartej Kodeksu uległy zasadniczym zmianom od 1 lipca 2009 r.^[9] Było to związane z wejściem w życie ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw^[10]. Zgodnie z Art. 1 pkt 69 KPC z 2008 r. po art. 1148 dodano art. 1148¹ w brzmieniu: „§ 1. Wniosek, o którym mowa w art. 1148, rozpoznaje sąd okręgowy, który byłby miejscowo właściwy do rozpoznania sprawy rozstrzygniętej orzeczeniem sądu państwa obcego lub w którego okręgu znajduje się miejscowo właściwy sąd rejonowy, a w braku tej podstawy – Sąd Okręgowy w Warszawie”^[11]. Powyżej wskazana zmiana miała w głównej mierze charakter redakcyjny, a sam sposób ustalania właściwości miejscowej w tych kategoriach spraw nie uległ zasadniczemu przeobrażeniu^[12].

⁸ Dz. U. nr 172, poz. 1804, dalej jako: „KPC z 2004 r.”.

⁹ Na temat założeń i kierunków reformy przepisów Kodeksu o uznawaniu orzeczeń zagranicznych zob. szerzej: Karol Weitz, „Założenia i kierunki reformy przepisów kodeksu postępowania cywilnego o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń” *Kwartalnik Prawa Prywatnego*, z. 4 (2001).

¹⁰ Dz. U. z 2008 r., nr 234 poz. 1571; dalej jako: „KPC z 2008 r.”.

¹¹ Regulacja zawarta w art. 1148 została uchylona w dotychczas obowiązującym brzmieniu.

¹² Zmiana dotyczyła, w szczególności umiejscowienia przepisów o właściwości miejscowej. Przed nowelizacją KPC z 2008 roku materia właściwości miejscowej była uregulowana w art. 1148, natomiast po 1 lipca 2009 r. w art. 1148¹. Ponadto doprecyzowano, który sąd jest właściwy w przypadku braku podstaw do określenia właściwości sądu, w myśl zasady, że sprawy te rozpoznaje sąd okręgowy, który byłby miejscowo właściwy do rozpoznania sprawy rozstrzygniętej orzeczeniem sądu państwa obcego lub w którego okręgu znajduje się miejscowo właściwy sąd

Na tle przepisów KPC z 2008 r. pojawia się zagadnienie czasowego zasięgu norm prawnych, gdzie w sposób szczególny ujęto także przepisy intertemporalne. Ogólna reguła jednolitości postępowania przyjęta w treści Art. 8 KPC z 2008 r. stanowiąca, że przepisy tej ustawy stosuje się do postępowań wszczętych po dniu jej wejścia w życie, w ustępie 5 przybrała charakterystyczną – w pewnym sensie unikalną – formę unormowania stosunku nowych przepisów procesowych do przepisów dotychczasowych^[13]. Zgodnie z Art. 8 ust. 5 KPC z 2008 r. uznaniu lub stwierdzeniu wykonalności na podstawie przepisów ustawy podlegają orzeczenia, rozstrzygnięcia lub ugody, które zostały wydane albo zawarte lub zatwierdzone po dniu wejścia w życie ustawy. Jeżeli wydanie orzeczenia (rozstrzygnięcia) zagranicznego nastąpiło po 1 lipca 2009 r., to do takich spraw zastosowanie znajdują przepisy w brzmieniu nadanym nowelizacją k.p.c. z 2008 r.^[14] W konsekwencji do postępowań o ustalenie, że orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu znajdzie zastosowanie art. 1148¹ KPC. Zgodnie z tym przepisem wniosek o ustalenie, że orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu rozpoznaje sąd okręgowy, który byłby miejscowo właściwy do rozpoznania sprawy rozstrzygniętej orzeczeniem sądu państwa obcego lub w którego okręgu znajduje się miejscowo właściwy sąd rejonowy, a w braku tej podstawy – Sąd Okręgowy w Warszawie. W przypadku orzeczeń zagranicznych, które zostały wydane przed dniem 1 lipca 2009 r., będą miały zastosowanie dotychczas obowiązujące przepisy, tj. sprzed nowelizacji KPC z 2008 r., oparte o model obligatoryjnego postępowania o uznanie orzeczenia zagranicznego^[15]. W tym przypadku podstawą określenia właściwości sądu będzie art. 1148 KPC w brzmieniu sprzed nowelizacji KPC z 2008 r., zgodnie z którym o uznaniu orzeka w składzie trzech sędziów zawodowych sąd okręgowy, który byłby miejscowo właściwy do rozpoznania sprawy lub w którego okręgu znajduje się

rejonowy. Zwrot „sąd właściwy dla miasta st. Warszawy” zastąpiono wyrazem „Sąd Okręgowy w Warszawie”.

¹³ Mateusz Derdak, „Znaczenie reguł intertemporalnych dla systemu uznawania orzeczeń zagranicznych według Kodeksu postępowania cywilnego” *Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego Europejskiego i Porównawczego*, nr 17 (2019): 223. Na temat reguł intertemporalnych w polskim postępowaniu cywilnym zob. szerzej: Marcin Uliasz, „Reguły intertemporalne w polskim postępowaniu cywilnym” *Przegląd Sądowy*, nr 3 (2008).

¹⁴ Robert Kulski w: *Kodeks postępowania cywilnego*, t. V, *Komentarz*, Art. 1096-1217, red. Andrzej Marciniak (Warszawa: C.H. Beck, 2020), 496.

¹⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2012 r., V CSK 454/11, LEX nr 1243098.

miejscowo właściwy sąd rejonowy, a w braku tej podstawy – są właściwy dla miasta st. Warszawy.

3 | Zasady wyznaczania właściwości sądu w postępowaniu w sprawie o ustalenie, że orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu

Przepisem, który określa właściwość sądu w postępowaniu w sprawie o ustalenie, że orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu, jest art. 1148¹ § 1 KPC. Z treści tego przepisu wynika, że wniosek o ustalenie, że orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu rozpoznaje sąd okręgowy, który byłby miejscowo właściwy do rozpoznania sprawy rozstrzygniętej orzeczeniem sądu państwa obcego lub w którego okręgu znajduje się miejscowo właściwy sąd rejonowy, a w braku tej podstawy – Sąd Okręgowy w Warszawie.

Z perspektywy sądu właściwego rzeczowo do rozpoznania sprawy w I instancji będzie to sąd okręgowy^[16]. W nauce postępowania cywilnego wskazuje się, że „rozwiązanie to jest uzasadnione potrzebą skumulowania tych spraw w sądach wyższego szczebla ze względu na to, że są stosunkowo nieliczne i z reguły wymagają do ich rozstrzygnięcia wyższych kwalifikacji prawnych”^[17]. Podając jako jeden z przykładów art. 1148¹ KPC, Sąd Najwyższy stwierdził, że właściwość sądu okręgowego w pierwszej instancji bywa przejawem ochrony interesów indywidualnych połączonych ze ochroną interesów wymiaru sprawiedliwości, a więc interesu publicznego^[18]. Jak wskazuje Mariusz P. Wójcik, sądy okręgowe są właściwe rzeczowo w tej kategorii spraw bez względu na to, jaki sąd byłby właściwy rzeczowo do

¹⁶ Tomasz Strumiłło w: *Kodeks postępowania cywilnego*, t. II, *Komentarz*. Art. 730–1217, red. Janusz Jankowski, Sławomir Cieślak (Warszawa: C.H. Beck, 2024), 1869

¹⁷ Piotr Ryłski w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. V, *Artykuły 1096–1217*, red. Henryk Dolecki, Tadeusz Wiśniewski (Warszawa: Wolters Kluwer, 2013), 364.

¹⁸ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2012 r., III CZP 86/11, OSNC 2012, nr 7-8, poz. 83.

rozpoznania sprawy rozstrzygniętej orzeczeniem zagranicznym^[19]. W literaturze przedmiotu przyjmuje się ponadto, że do rozpoznania wniosku o ustalenie, że zagraniczne orzeczenie podlega albo nie podlega uznaniu sądem funkcyjnie właściwym jest sąd okręgowy^[20]. Przy omawianiu właściwości funkcjonalnej Tadeusz Wiśniewski wskazuje, że do sądów okręgowych należy bowiem m.in. przeprowadzanie postępowania o uznanie orzeczeń sądów państw obcych oraz stwierdzanie wykonalności takich sądów i ugód zawartych przed nimi (art. 1148 § 1 w zw. z art. 1148¹ § 1 oraz art. 1150 i 1152 w zw. z art. 1151¹ § 1 KPC)^[21].

Regulacja zawarta w art. 1148¹ § 1 KPC wskazuje także sąd właściwy miejscowo^[22]. Stosownie do treści wyrażonej w art. 1148¹ § 1 KPC, sądem właściwym miejscowo jest sąd okręgowy, który byłby miejscowo właściwy do rozpoznania sprawy rozstrzygniętej orzeczeniem sądu państwa obcego lub w którego okręgu znajduje się miejscowo właściwy sąd rejonowy, a w braku tej podstawy – Sąd Okręgowy w Warszawie^[23]. Ustalenie właściwości miejscowej – w myśl art. 1148¹ § 1 KPC – następuje w sposób sekwencyjny, tj. w ściśle określonej kolejności^[24]. Odnotować należy, że art. 1148¹ § 1 KPC w pierwszej kolejności wskazuje na ogólną zasadę, zgodnie z którą wyznaczana jest właściwość miejscowa w postępowaniu o ustalenie, że orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu. Zgodnie z analizowanym przepisem, właściwość miejscową wyznaczają zasady, według których zostałaby ustalona właściwość miejscowa sądu do rozpoznania sprawy rozstrzygniętej orzeczeniem sądu państwa obcego^[25]. W przypadku, gdy na tej podstawie nie da się wyznaczyć sądu właściwego miejscowo

¹⁹ Mariusz P. Wójcik w: *Kodeks postępowania cywilnego*, t. II, *Komentarz do art. 730-1217* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2017), 736.

²⁰ Tadeusz Ereciński w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. VI, *Międzynarodowe postępowanie cywilne. Sąd polubowny (arbitrażowy)*, red. Tadeusz Ereciński (Warszawa: Wolters Kluwer 2017), 722.

²¹ Tadeusz Wiśniewski, *Przebieg procesu cywilnego* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2013), 119.

²² Ereciński w: *Kodeks postępowania cywilnego*, 722.

²³ Kazimierz Piasecki w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do artykułów 1096-1217 KPC oraz aktów prawnych UE regulujących międzynarodowe postępowanie cywilne*, t. III (Warszawa: C.H. Beck, 2007), 173.

²⁴ W literaturze można spotkać się z poglądem zakładającym, że w art. 1148¹ § 1 KPC właściwość miejscowa jest wskazana w sposób kaskadowy. Zob. Agnieszka Witczak-Słoczyńska w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 730-1217*, red. Jarosław Świeczkowski (Warszawa, Wolters Kluwer 2025), 1604.

²⁵ Marcin Radwan, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 478-1217*, red. Małgorzata Manowska, (Warszawa, Wolters Kluwer 2021), 1633.

do rozpoznania sprawy, to art. 1148¹ § 1 *in fine* KPC wskazuje, że jest nim Sąd Okręgowy w Warszawie^[26]. Z tego względu w nauce postępowania cywilnego można spotkać pogląd zakładający, że art. 1148¹ § 1 *in fine* KPC przewiduje „pomocniczą właściwość Sadu Okręgowego w Warszawie”^[27].

Właściwość miejscowa, określona w art. 1148¹, ma charakter wyłączny^[28]. Nie jest to właściwość przemienna, co oznacza, że wnioskodawcy nie przysługuje wybór, do którego sądu może złożyć wniosek o ustalenie, że orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu^[29]. Z uwagi na to, że omawiana właściwość ma charakter wyłączny, to zgodnie z art. 46 § 2 KPC nie jest dopuszczalne zawarcie przez strony umowy zmieniającej tę właściwość^[30].

Przeanalizowania wymaga również problematyka rozumienia sformułowania „sąd okręgowy, który byłby miejscowo właściwy do rozpoznania sprawy rozstrzygniętej orzeczeniem sądu państwa obcego lub w którego okręgu znajduje się miejscowo właściwy sąd rejonowy”. W orzecznictwie wskazuje się, że „postępowanie w sprawach o uznanie orzeczeń sądów zagranicznych nie ma charakteru postępowania nieprocesowego. Jest to bowiem postępowanie szczególne, do którego w razie braku unormowań regulujących je należy stosować odpowiednio przepisy o procesie (art. 13 § 2 KPC). Wyłącza to możliwość korzystania w tym postępowaniu z przepisów księgi drugiej KPC, dotyczących postępowania nieprocesowego, w tym także art. 508 KPC, normującego w sposób ogólny zagadnienie właściwości miejscowej sądów w postępowaniu nieprocesowym”^[31]. Na co zwraca uwagę Piotr Borkowski to okoliczność, że ten pogląd Sądu Najwyższego

²⁶ Ryłski w: *Kodeks postępowania cywilnego*, 364.

²⁷ Marcin Orecki w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. V, Art. 1096-1217, red. Tadeusz Wiśniewski (Warszawa: Wolters Kluwer, 2021), 352. W opracowaniach naukowych poświęconych międzynarodowemu postępowaniu cywilnemu można również spotkać się w tym zakresie z określeniem „subsidiarna właściwość Sądu Okręgowego w Warszawie”. Zob. Zbigniew Kiedacz w: *Prawo prywatne międzynarodowe i międzynarodowe postępowanie cywilne*, red. Ewa Kamrad, Mateusz Stankiewicz (Warszawa: Wolters Kluwer, 2010), 173.

²⁸ Bartosz Wołodkiewicz, „Komentarz do art. 1148¹ KPC”, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd. 4 (Warszawa: C.H. Beck, 2025, Legalis), nb. 4.

²⁹ Zob. Witczak-Słoczyńska w: *Kodeks postępowania cywilnego*, 1604.

³⁰ Zob. Strumiłło w: *Kodeks postępowania cywilnego*, 1869 i powołane przez Autora postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 1975 r., I CO 9/75, OSNCP 1976, Nr 10, poz. 219.

³¹ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 1975 r., I CO 9/75, OSNC 1976, nr 10, poz. 219.

dotyczył postępowania o uznanie orzeczenia zagranicznego, natomiast pozostaje nadal aktualny na gruncie obecnego stanu prawnego^[32]. Dlatego też w nauce postępowania cywilnego można spotkać pogląd, że „nie będzie więc sądem właściwym sąd miejsca zamieszkania wnioskodawcy”^[33]. Uwzględniając powyższe stanowisko należy poczynić następujące spostrzeżenia. Ocena właściwości sądu w postępowaniu o ustalenie, że orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu powinna uwzględniać treść zawartą w art. 1148¹ § 1 KPC. W związku z tym chodzi o oznaczenie takiego sądu polskiego, który byłby właściwy do rozpoznania sprawy rozstrzygniętej orzeczeniem sądu państwa obcego, jeżeli taka sprawa byłaby rozpatrywana w Polsce. Wydaje się, że aktualny jest pogląd sformułowany przez Władysława Siedleckiego, zgodnie z którym w celu oznaczenia jaki sąd byłby właściwy do rozpoznania sprawy, należy zastosować przepisy kodeksu o właściwości miejscowej sądu w procesie lub w postępowaniu nieprocesowym w zależności od rodzaju sprawy^[34]. W opracowaniach z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego można również spotkać podobne stanowisko, zgodnie z którym ustalenie, jaki sąd byłby miejscowo właściwy do rozpoznania sprawy rozstrzygniętej orzeczeniem sądu państwa obcego, następuje na podstawie przepisów o właściwości zawartych w księdze pierwszej i drugiej części pierwszej Kodeksu^[35].

Uwzględniając treść zawartą w art. 1148¹ § 1 KPC należy oznaczyć sąd, który byłby miejscowo właściwy do rozpoznania sprawy, która toczyła się przed sądem zagranicznym, jeśli byłaby ona rozpatrywana w Polsce w trybie postępowania nieprocesowego^[36]. Jednakże art. 508 § 2 KPC nie będzie miał w żadnym wypadku zastosowania w postępowaniu o uznanie^[37]. W przypadku, gdyby sprawa była rozpatrywana w Polsce w trybie postępowania procesowego, to oceny właściwości miejscowej w postępowaniu o ustalenie, że orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie

³² Piotr Borkowski w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. Art. 459–1217, t. II, red. Tomasz Szanciło (Warszawa: C.H. Beck, 2023), 1948.

³³ Ereciński w: *Kodeks postępowania cywilnego*, 722.

³⁴ Władysław Siedlecki w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. II, red. Zbigniew Resich, Władysław Siedlecki (Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1969), 1411.

³⁵ Wójcik w: *Kodeks*, 736.

³⁶ Ereciński w: *Kodeks postępowania cywilnego*, 722.

³⁷ Ibidem, 722.

podlega uznaniu, znajdują zastosowanie przepisy art. 27- 44 KPC^[38]. W tych sprawach nie znajdzie zastosowania art. 45 KPC^[39].

4 | Badanie przez sąd właściwości sądu w postępowaniu w sprawie o ustalenie, że orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu

Przepisy tytułu I, księgi trzeciej, części czwartej Kodeksu nie zawierają przepisów regulujących kwestii badania przez sąd właściwości sądu w postępowaniu w sprawie o ustalenie, że orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu. W orzecznictwie wskazuje się, że „z uwagi na wyłączny charakter właściwości sądu w sprawach o ustalenie, że orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu, Sąd do którego skierowano wniosek jest uprawniony do badania z urzędu właściwości, a w przypadku stwierdzenia swojej niewłaściwości do przekazania sprawy sądowi właściwemu na podstawie art. 200 § 1 KPC”^[40]. W aktualnym stanie prawnym obowiązek badania właściwości przez sąd z urzędu wynika z treści zawartej w art. 200 § 1¹ KPC^[41]. Z uwagi na to, że art. 200 KPC został ulokowany w księdze pierwszej, części pierwszej Kodeksu, to na podstawie art. 13 § 2 KPC znajdzie odpowiednie zastosowanie w postępowaniu w sprawie o ustalenie, że orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu. Na podstawie art. 13 § 2 KPC w zw. z art. 200 § 1¹ KPC swoją właściwość sąd bierze pod rozagę z urzędu w każdym stanie sprawy. Zgodnie z art. art. 13 § 2 KPC w zw. z art. 200 § 1⁴ KPC sąd, który stwierdzi

³⁸ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 31 maja 2013 r., I ACz 210/13, LEX nr 1322049.

³⁹ Jak wskazuje Bartosz Wołodkiewicz jest to związane z tym, że „ustawa wskazuje jako właściwy – w wypadku, gdy nie można ustalić właściwości na podstawie reguł ogólnych – Sąd Okręgowy w Warszawie”. Zob. Bartosz Wołodkiewicz, „Komentarz do art. 1148¹ KPC”, [w:] Kodeks, nb. 5. Zob. także Marcin Orecki w: Kodeks, 352 oraz powołane przez M. Oreckiego postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2001 r., IV CO 10/01, ICBSN 2002, nr 1.

⁴⁰ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 31 maja 2013 r., I ACz 210/13, LEX nr 1322049.

⁴¹ Borkowski w: Kodeks postępowania cywilnego, 1950.

swą niewłaściwość, przekazuje sprawę sądowi właściwemu^[42]. Czynności dokonane w sądzie niewłaściwym pozostają w mocy (art. 13 § 2 KPC w zw. z art. 200 § 3 KPC). W tych kategoriach spraw nie znajdzie zastosowania art. 200 § 1² KPC z uwagi na to, że przepis ten dotyczy niewłaściwości dającej się usunąć za pomocą umowy stron. W przypadku art. 200 § 3 KPC^[43] jego odpowiednie zastosowanie na podstawie art. 13 § 2 KPC będzie wiązało się z pewną modyfikacją. Przy odpowiednim zastosowaniu tego przepisu chodzi o uwzględnienie przypadku, gdy sprawę o ustalenie, że orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu sąd rejonowy przekazuje sądowi okręgowemu. Sąd okręgowy w razie stwierdzenia swej niewłaściwości może przekazać sprawę innemu sądowi, ale z perspektywy art. 1148¹ § 1 KPC może być to sąd okręgowy. Sąd okręgowy nie może przekazać sprawy sądowi rejonowemu. Dotyczy to również sądu przekazującego, którym w rozpatrywanym przypadku byłby sąd rejonowy.

Odrębną kwestią pozostaje zagadnienie przekazania sprawy pomiędzy wydziałami tego samego sądu. Jest to związane z tym, że w tym przypadku nie dochodzi do zmiany sądu, a zagadnienie właściwości miejscowej nie wpisuje się w problematykę właściwości poszczególnych wydziałów w sądzie^[44]. Zgodnie z art. 78 ust. 1 Regulaminu urzędowania sądów powszechnych^[45], jeżeli pismo wszczynające postępowanie^[46] wpłynęło do wydziału, który nie jest właściwy w sprawie, przewodniczący wydziału, przed jego rejestracją w danym wydziale, zarządza niezwłoczne przekazanie pisma zgodnie z właściwością. W przypadkach budzących wątpliwości

⁴² Zob. Strumiłło w: *Kodeks postępowania cywilnego*, 1869. W piśmiennictwie wskazuje się, że „w przypadku stwierdzenia takiej niewłaściwości przewodniczący kieruje sprawę na posiedzenie niejawne, na którym sąd przekazuje rozpoznanie sprawy sądowi właściwemu”. Zob. szerzej na ten temat: Borkowski w: *Kodeks postępowania cywilnego*, 1948. Zgodnie z art. 200 § 1¹ KPC postanowienie w przedmiocie przekazania sprawy sąd I instancji wydaje z urzędu w składzie jednego sędziego, o czym stanowi art. 47 § 3 KPC.

⁴³ Zgodnie z art. 200 § 2. KPC sąd, któremu sprawa została przekazana, jest związany postanowieniem o przekazaniu sprawy. Nie dotyczy to wypadku przekazania sprawy sądowi wyższego rzędu. Sąd ten w razie stwierdzenia swej niewłaściwości przekazuje sprawę innemu sądowi, który uzna za właściwy, nie wyłączając sądu przekazującego

⁴⁴ Robert Obrębski, „Jeszcze o przekazaniu sprawy pomiędzy wydziałami tego samego sądu” *Przegląd Sądowy*, nr 1 (1999): 86-87.

⁴⁵ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 867 z późn. zm.).

⁴⁶ Jest nim wniosek o ustalenie, że orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu.

wydział właściwy do rozpoznania sprawy wyznacza prezes sądu (art. 78 ust. 1 RUSP). Zarządzenie o przekazaniu sprawy do innego wydziału nie jest zaskarżalne i nie podlega doręczeniu powodowi, niemniej – na co zwraca uwagę Tomasz Szanciło – należałoby postulować, aby został on o tym fakcie zawiadomiony^[47].

5 | Podsumowanie

Przepisy tytułu I, księgi trzeciej, części czwartej Kodeksu regulujące uznanie orzeczeń sądów państw obcych lub rozstrzygnięć innych organów państw obcych ograniczają się wyłącznie do lakonicznej regulacji zawartej w art. 1148¹ § 1 KPC. Stosownie do treści wyrażonej w tym przepisie wniosek o ustalenie, że orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu rozpoznaje sąd okręgowy, który byłby miejscowo właściwy do rozpoznania sprawy rozstrzygniętej orzeczeniem sądu państwa obcego lub w którego okręgu znajduje się miejscowo właściwy sąd rejonowy, a w braku tej podstawy – Sąd Okręgowy w Warszawie. Z perspektywy sądu właściwego rzeczowo do rozpoznania sprawy w I instancji będzie to sąd okręgowy. Ustalenie właściwości miejscowej – w myśl art. 1148¹ § 1 KPC – następuje w ściśle określonej kolejności. Odnotować należy, że art. 1148¹ § 1 KPC w pierwszej kolejności wskazuje na ogólną zasadę, zgodnie z którą wyznaczana jest właściwość miejscowa w postępowaniu o ustalenie, że orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu. Zgodnie z analizowanym przepisem właściwość miejscową wyznaczają zasady, według których zostałyby ustalona właściwość miejscowa sądu do rozpoznania sprawy rozstrzygniętej orzeczeniem sądu państwa obcego. Uwzględniając treść zawartą w art. 1148¹ § 1 KPC należy oznaczyć sąd, który byłby miejscowo właściwy do rozpoznania sprawy, która toczyła się przed sądem zagranicznym, jeśli byłaby ona rozpatrywana w Polsce w trybie procesu bądź postępowania nieprocesowego. W przypadku, gdy na tej podstawie nie da się wyznaczyć sądu właściwego miejscowo do rozpoznania sprawy, to art. 1148¹ § 1 *in fine* KPC wskazuje, że jest nim Sąd Okręgowy w Warszawie.

⁴⁷ Tomasz Szanciło w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–45816*, t. I, red. Tomasz Szanciło (Warszawa: C.H. Beck, 2023), 883.

Przepisy tytułu I, księgi trzeciej, części czwartej Kodeksu nie zawierają przepisów regulujących kwestii badania przez sąd właściwości sądu w postępowaniu w sprawie o ustalenie, że orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu. Postępowanie uregulowane w art. 1145-1149¹ KPC nie ma charakteru postępowania nieprocesowego i należy je uznać jako inny rodzaj postępowania, do którego znajdzie zastosowanie art. 13 § 2 KPC. W konsekwencji z uwagi na to, że art. 200 KPC został ulokowany w księdze pierwszej, części pierwszej Kodeksu, to na podstawie art. 13 § 2 KPC znajdzie odpowiednie zastosowanie w postępowaniu w sprawie o ustalenie, że orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu.

Bibliografia

- Czeszejko-Sochacki Zdzisław, „Prawo do sądu w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Ogólna charakterystyka)” *Państwo i Prawo*, z. 11-12 (1997): 86-105.
- Derdak Mateusz, „Znaczenie reguł intertemporalnych dla systemu uznawania orzeczeń zagranicznych według Kodeksu postępowania cywilnego” *Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego Europejskiego i Porównawczego*, nr 17 (2019): 215-229.
- Kodeks postępowania cywilnego*, t. II, *Komentarz do art. 730-1217*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2017.
- Kodeks postępowania cywilnego*, t. II, *Komentarz. Art. 730-1217*, red. Janusz Jankowski, Sławomir Cieślak. Warszawa: C.H. Beck 2024.
- Kodeks postępowania cywilnego*, t. V, *Komentarz, Art. 1096-1217*, red. Andrzej Marciniak. Warszawa: C.H. Beck 2020.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do artykułów 1096-1217 KPC oraz aktów prawnych UE regulujących międzynarodowe postępowanie cywilne*, t. III. Warszawa: C.H. Beck 2007.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I, *Postępowanie rozpoznawcze*, red. Tadeusz Ereciński. Warszawa: Wolters Kluwer 2016.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. II, red. Zbigniew Resich, Władysław Siedlecki. Warszawa, Wydawnictwo Prawnicze 1969.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. V, *Art. 1096-1217*, red. Tadeusz Wiśniewski. Warszawa, Wolters Kluwer 2021.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. V, *Artykuły 1096-1217*, red. Henryk Dolecki, Tadeusz Wiśniewski. Warszawa: Wolters Kluwer 2013.

- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. VI, *Międzynarodowe postępowanie cywilne. Sąd polubowny (arbitrażowy)*, red. Tadeusz Ereciński. Warszawa, Wolters Kluwer, 2017.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1-45816*, t. I, red. Tomasz Szanciło. Warszawa: C.H. Beck, 2023.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 459-1217*, t. II, red. Tomasz Szanciło. Warszawa: C.H. Beck, 2023.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 730-1217*, red. Jarosław Świeczkowski. Warszawa, Wolters Kluwer 2025.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 478-1217*, red. Małgorzata Manowska. Warszawa, Wolters Kluwer 2021.
- Konstytucja RP*, t. I, *Komentarz do art. 1-86*, red. Marek Safjan, Leszek Bosek. Warszawa: C.H. Beck, 2016.
- Marcin Uliasz, „Reguły intertemporalne w polskim postępowaniu cywilnym” *Przeegląd Sądowy*, nr 3 (2008): 33-48.
- Obrębski Robert, „Jeszcze o przekazaniu sprawy pomiędzy wydziałami tego samego sądu” *Przeegląd Sądowy*, nr 1 (1999), 83-110.
- Prawo prywatne międzynarodowe i międzynarodowe postępowanie cywilne*, red. Ewa Kamrad, Mateusz Stankiewicz. Warszawa, Wolters Kluwer, 2010.
- Romańska Marta, „Formy ochrony prawnej udzielanej przez sądy powszechne i administracyjne oraz wybrane problemy negatywnych sporów kompetencyjnych między tymi sądami” *Gdańskie Studia Prawnicze*, nr 1 (2023): 11-30.
- Weitz Karol, „Założenia i kierunki reformy przepisów kodeksu postępowania cywilnego o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń” *Kwartalnik Prawa Prywatnego*, z. 4 (2001): 879-946.
- Wiśniewski Tadeusz, *Przebieg procesu cywilnego*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2013.
- Wołodkiewicz Bartosz, „Komentarz do art. 1148¹ KPC”, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd. 4. Warszawa: C.H. Beck, 2025, Legalis.

